

Дзмітрый ДАВІДОЎСКІ

Сябры-паплечнікі: Уладзімір Дубоўка і Адам Бабарэка

У 2017 г. у выдавецтве “Лімарыус” выйшаў першы збор твораў У. М. Дубоўкі ў двух тамах. Усе творы ў гэтым выданні надрукаваны толькі па першадруках – па часопісу “Узвышша”. Упершыню былі выкарыстаны матэрыялы з крымінальнай справы паэта, праграма-статутныя дакументы літаратурнага аб’яднання “Узвышша”. Прадстаўлена поўная эпістальная спадчына У. Дубоўкі і А. Бабарэкі.

Лісты двух волатаў нашай літаратуры – Уладзіміра Дубоўкі і Адама Бабарэкі – адзіныя сведкі іхняга цеснага творчага і агульначалавечага сяброўства. Прызнацца, гэта даволі рэдкая з’ява такога моцнага сяброўства ў межах аднаго творчага саюза.

Яшчэ ў далёкім 1996 г. мне давялося сустрэцца з дачкой Адама Антонавіча Бабарэкі – Алесяй Адамаўнай. Памятаю, як пад час нашай гутаркі на яе маскоўскай кватэры па вуліцы Прафсаюзная д. 99, кв. 303, яна мне малявала прыкладны сценарый знаёмства У. Дубоўкі і А. Бабарэкі. Адбывалася яно прыкладна так. Уладзімір Дубоўка вельмі пільна сачыў за ўсімі водгукамі на сваю творчасць, але прымаў толькі абгрунтаваныя водгукі (як адмоўныя, так і станоўчыя). І калі ў рукі паэта трапіў першы водгук А. А. Бабарэкі на творчасць У. Дубоўкі, то апошні ўпаў у нейкі задуменна-разгублены ступар. Паэт ніяк не мог зразумець таго, што ж гэта за такі малады чалавек Бабарэка, які сідзячы ў Мінску здолеў улезці ў яго маскоўскую галаву, з якой выцягнуў усе варыянты назваў твораў, строк, строф і твораў цалкам. Але самае дзіўнае было тое, што гэты малады чалавек здолеў раскрыць У. Дубоўку сапраўдны сэнс яго ж твораў. Вось так адбылося першае завочнае знаёмства гэтых класікаў беларускай літаратуры.

Калі ж Уладзімір Дубоўка і Адам Бабарэка сустрэліся, як маладнякоўцы, то яны адразу зразумелі, што яны – адно духоўнае целае. Нават іх сябры жартавалі наконт таго, што валодаюць нейкімі суперздольнасцямі, пры дапамозе якіх чытаюць думкі адзін аднаго на адлегласці амаль у 800 км. Зразумела, гэта былі толькі жарты. Але менавіта яны і сведчылі аб гэтым вельмі незвычайным сяброўстве.

Менавіта гэты дуэт – У. Дубоўка і А. Бабарэка не давалі спакойнага жыцця ні М. Чароту, ні Ц. Гартнаму, ні праф. М. Пятуховічу. Яны перароблівалі на здзеклівыя мянушкі ўсе астатнія псеўданімы З. Жалуновіча. Так Друк стаў Дрэкам і гэтак далей. Калі У. Дубоўку трапляўся нейкі вельмі

брыдкі і непрафесійны водгук на літаратурнае згуртаванне “Узвышша” ці на каго-небудзь з узвышэнцаў, то той садзіўся і пісаў так званую рыбу пратэсту, якую накіроўваў у Мінск Адаму Бабарэку. І вось неабходна дадаць тое, што сам паэт пры гэты мог ужываць і ненарматыўную лексіку. Бабарэка ж у сваю чаргу гэты тэкст апрапаў у філасофска-эстэтычнае адзенне і друкаваў ва “Узвышшы”. А бывалі выпадкі, што такія матэрыялы друкаваўся адначасова і ва “Узвышшы”, і ў якой-небудзь беларускай газеце – “Звяздзе” ці ў “Савецкай Беларусі”. Калі ж такія водгук даходзіў да адрасата, то апошні доўга не мог знайсці сабе месца.

І вось тут неабходна адзначыць, што пісаў Уладзімір Мікалаевіч Адаму Антонавічу штодня, а ў некаторых выпадках і па тры-чатыры разы на дзень. Усё датычылася абставінаў літаратурнага жыцця краіны.

На шчасце, да нас дайшла ўся эпістальярная спадчына У. Дубоўкі і А. Бабарэкі – 131 ліст. Змест гэтых лістоў нам раскрывае сапраўднага У. М. Дубоўку. Вось як гучыць пачатак ліста паэта да свайго сябра-паплечніка ад 17 верасня 1929 г.:

“Братка Адам.

Нядаўна ўзяўся чытаць менскія газеты за тыдні два. Аказываецца, ў вас там уселякія навіны. Прызнацца, я толькі чуў усялякія гутаркі пра ўсё гэта. З аднаго боку, як быццам і добра, што пачысцілі апарат. Але, на мой погляд, пры гэтым ужо загнутлі значна далей і пачалі лупіць беларусаў наогул...”¹. І гэта 1929 г., калі мала хто з простых людзей разумеў увесь трагізм і злачыннасць надыходзячых падзей 1937–1953 гг.

Цалкам перапіска нашых класікаў захоўваецца ў БДАМЛМ ф.407, воп.1, адз.зах. 149–168 – гэта фонд Адама Антонавіча Бабарэкі. Фонд У. Дубоўкі – ф. 27, воп. 1–2 у БДАМЛМ і ф. 14 у Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа пры НАН Рэспублікі Беларусь. Гэты фонд сям’ёй Ю. Пшыркова быў ледзь не з боем выдраны ў хатняй працаўніцы У. М. Дубоўкі Лісіцынай, якая ў свой час скрала яго ў Марылі Пятроўны Кляус-Дубоўка, жонкі паэта, пасля яго смерці. Затое сёння мы маем магчымасць карыстацца рукапісамі і дакументамі паэта і яго сям’і.

Вернемся да сяброўства У. Дубоўкі з А. Бабарэкам. Уладзімір Дубоўка проста закідваў Адама Антонавіча рознымі даручэннямі. То трэба было схадзіць да М. Галадзеда дамоў, то да Вусатага (Б. Эпімах-Шыпіла), то з яго ганарара аднесці 20-30 рублёў малодшаму брату Язэпу і г. д. Гэта перапіска яскрава сведчыць пра даступнасць тагачаснай улады. Аказываецца, да М.

---

¹ Дубоўка У. Збор твораў у 2 т.: Том 2.– С. 333

Галадзеда запраста можна было прыйсці дамоў, і ён не толькі прымаў наведвальніка, але і па магчымасці вырашаў яго пытанне, ці накіроўваў чалавека да больш кампетэнтнага ў гэтым пытанні кіраўніка дзяржавы.

Уладзімір Мікалаевіч падтрымліваў Адама Антановіча ў яго рабоце над праектам беларускага правапісу, раіў яму адпаведныя навуковыя працы па гэтай праблеме, якія неабходна было абавязкова прачытаць і дасканальна вывучыць. Першым у спісе стаяў акадэмік Н. Я. Мар, а далей ішлі працы тагачасных замежных акадэмікаў. Але тут неабходна звярнуць увагу і на тое, што калі неабходна было крытыкаваць нейкі неясны моўны праект. Так, напрыклад, адбылося з Язэпам Лёсікам. Уладзімір Дубоўка, добра ведаючы пра тое, што Я. Лёсік пад следствам у адным з сваіх лістоў пісаў сябру і паплечніку А. А. Бабарэку пра тое, што Лёсіка за яго праект трэба было б моцна пабіць, але яму і без таго зараз нясоладка. Вось так, вельмі асцярожна падыходзіў паэт да гэтага пытання. Галоўнае, каму-небудзь не нашкодзіць неасцярожна сказаным словам. І гэта пры тым, што ён быў бязлітасны да ворагаў “Узвышша”.

Але не толькі агульная праца над праектам еларускага правапісу яднала У. Дубоўку з А. Бабарэкам. Іх яднала літаратурная творчасць. Адам Антонавіч Бабарэка для Уладзіміра Мікалаевіча Дубоўкі быў аўтарытэт з аўтарытэтаў. Менавіта яму паэт давяраў бязмежна. Часам паэт разам са сваім чарговым лістом дасылаў сябру нейкі артыкул ці твор з прыпіскай пра тое, што калі гэта прыйдзеца Бабарэку не да спадобы, то ён можа і не друкаваць. Паміж гэтымі творцамі не было аніякай штучнасці – усё было натуральна і па-чалавечы.

У 1930 г. у выдавецтве згубіўся зборнік вершаў У. М. Дубоўкі “Дэпешы без адрасу”. І вось паэт у адпаведным лісце просіць сябра змясціць у “Звяздзе” аб’яву пра тое, што згублены зборнік “Дэпешы без адрасу” з патрабаваннем вярнуць на працягу 10 дзён. Сёння гэты зборнік ляжыць у БДАМЛіМ ф.66, воп.1 – фонд Лукаша Бэндэ. Гэты зборнік уяўляе сабой два тамы, узятыя ў самаробны картонны пераплёт. У іх у адпаведным парадку сабраны творы У. Дубоўкі ў выглядзе выразак з часопіса “Узвышша”. Пасляслоўе да гэтага зборніка напісаў А. Бабарэка. І нягледзячы на тое, што ўсе гэтыя творы сёння былі ўжо надрукаваны неаднойчы, яго неабходна выдаць толькі з-за філасофска-эстэтычнага пасляслоўя крытыка.

Сёння вельмі распаўсюджана думка пра тое, што Л. Бэндэ скраў гэты зборнік, але сёння тэрміналогія не мае вялікага значэння – значэнне мае толькі тое, што ён захаваны. Дзякуючы Л. Бэндэ захаваны і творы

растраляных паэтаў і пісьменнікаў. Хай гэта і няпоўныя архівы, але ёсць магчымасць друкаваць гэтыя творы.

Літаратура:

1. Дубоўка, У. Збор твораў : у 2 т. / У. Дубоўка ; [уклад., прадм. і камен. Д. Давідоўскага]. – Мінск : Лімарыус, 2017. – (Галасы Айчыны).
2. БДАМЛМ ф. 407, воп. 1, адз. зах.148-169
3. БДАМЛМ ф. 66, воп.1
4. НАРБ ф. 4п, воп.1 адз. зах.2895